פורום הארגונים למען הפסיכולוגיה הציבורית
הסתדרות הפסיכולוגים בישראל • חטיבת הפסיכולוגים בהסתדרות המח"ר • התנועה למען הפסיכולוגיה הציבורית

07 אוגוסט 2020
י״ז אב תש״ף

לכבוד: מר אמיר מדינה, ראש אגף מעונות היום, משרד הרווחה

<u>מעונות היום ומסגרות החינוך לתינוקות ופעוטות בגילאי 0-3</u>

בשנים האחרונות אנו עדים לתוצאות המחדלים ארוכי השנים בהם מסגרות החינוך לגיל הרך הופרטו והועברו לידיים פרטיות ללא אחריות המדינה לסטנדרטיים בסיסיים המוכרים כקריטיים להתפתחותם ולרווחתם הנפשית והפיזית של תינוקות ופעוטות. מתוך ניסיון של שנים בעבודה ובמחקר אודות מצב הפעוטות במסגרות הגיל הרך, אנו סבורים שיש מקום להצבת סטנדרטים מקצועיים כוללים. מתוך הבנה שמקובלת כבר שנים ארוכות בעולם, לפיה השקעה בגיל הרך מקדמת את רווחת הציבור כולו בטווח המיידי ובטווח הארוך, ישנה חשיבות מיידית להסדרת מערך הפיקוח והרישוי על המוסדות לגיל הרך ולהבטחת מענה מספק להבטחת שלומם הרגשי והתפתחותם התקינה.

לפני כשנתיים (התשע״ט–2018) הורחב חוק הפיקוח לכל מסגרת המיועדת לשהייה של 7 פעוטות או יותר, המחייב את המפעילים לקבל רישיון הפעלה ולפעול תחת הדרכה ופיקוח. החוק אמנם מגדיר את התנאים הבסיסיים לפתיחת מעון המתייחסים לאיכות המבנה, הציוד, דרישה להכשרת המטפלים למתן עזרה ראשונה ודרישה להעדר רישום פלילי, אך לא מגדיר את ההכשרה הנדרשת מהמטפלים, את היחס המספרי של מטפלים לפעוטות ובעיקר, לא נותן <u>מענה מספק להבטחת שלומם הרגשי והתפתחותם התקינה של הפעוטות</u>.

אנחנו מבקשים להתייחס לחמישה היבטים משמעותיים (שיפורטו בהמשך) בהפעלת המסגרות לגילאי לידה-3. היבטים אלה בעלי חשיבות קריטית לאיכות הטיפול במסגרות החינוכיות לפעוטות בהתאם לספרות ענפה מהארץ ומהעולם, כולל דוחות ומסקנות של ועדות שפעלו בארץ בעשורים האחרונים, ומסקנותיהם טרם יושמו (דו״ח שמידט, 2006; <u>דו״ח רוזנטל, 2009</u>; דו״ח טרכטנברג, 2018).

1. איתור תינוקות ופעוטות בסיכון התפתחותי
2. ליווי פסיכולוגי לצוותים
3. צורך בתכלול ופיקוח בגיל הרך מטעם הרשות המקומית
4. מאפייני הסביבה, נהלי בטיחות ותקינה במעונות היום ובגנים הפרטיים
5. הכשרה מקצועית לצוות החינוכי טיפולי

1. **<u>תהליכי איתור, מניעה והפניה של תינוקות ופעוטות בסיכון לגורמי טיפול-</u>** עבודה שוטפת של פסיכולוג התפתחותי במעון היום תכלול איתור פעוטות בסיכון, וליווי ההורים בפנייה לגורמי הטיפול המתאימים. כמו כן, הנחיית הצוותים להתאמת דרכי העבודה עם פעוט ובניית תכנית התערבות מתאימה במסגרת המעון עשויה למנוע החמרה של המצב. ליווי מקצועי רציף הינו קריטי להתפתחותם המיטבית של פעוטות הנמצאים בסיכון ללקויות התפתחותיות ולקשיים רגשיים. קיימות היום תכניות איתור ומניעה כגון ״תכנית מעג״ן״ המופעלת בכ-40 רשויות, אולם הן אינן הכרח ואלו מקבלות מימון במסגרת ״תכנית 360״ על פי שיקולי הרשות. מומלץ לקבוע את הכרח תוכניות האיתור בתקנות כך שבכל רשות תופעל תכנית.
2. **<u>ליווי פסיכולוגי לצוותים</u>**- הכרחי לספק ליווי מקצועי, רגשי ותמיכתי לצוות הטיפולי-חינוכי על ידי פסיכולוג התפתחותי. ליווי פסיכולוגי <u>לאורך כל השנה</u> יתן מענה לסוגיות כגון: (א) עיבוד תחושות של שחיקה ומעמסה רגשית אשר עשויים להופיע גם בקרב צוות מוכשר, מלומד ומקצועי, וכאשר אינם מטופלים בצורה מתאימה, גדל הסיכון לטיפול לא מותאם ואף לפגיעה בפעוטות. (ב) המשך הדרכה והכשרה בנושאים התפתחותיים מגוונים המשתנים גם בהתאם לנסיבות המציאות (לדוגמא, משבר הקורונה) וכן בהתאם לנסיבות פרטניות בכל מעון. (ג) ליווי ותמיכה להורים- כיום ההורים פונים לאינטרנט ולמקורות מידע לא מקצועיים. ליווי פסיכולוגי למעון יתן כתובת מקצועית להורים. ישנן רשויות בארץ אשר קידמו תוכניות ליווי פסיכולוגי במעונות כגון רעננה, קרית אתא, ירושליים ומועצה אזורית חוף הכרמל, הרצליה ורמת גן.

3. **<u>תכלול על ידי הרשות המקומית-</u>** אנו ממליצים למנות <u>נציג מתכלל ומפקח ברשות המקומית לגילאי לידה עד שלוש</u> שיהיה הגורם המפקח על המסגרות הציבוריות והפרטיות בדומה למנהל תחום גני ילדים, או תחתיו. בשגרה ובחירום הוא יכיר ויילווה את שירותי הבריאות (כמו טיפות חלב), המעונות המפוקחים, המסגרות הפרטיות, היחידות הטיפוליות והמרכזים לגיל הרך ועוד. תכלול ופיקוח מסוג זה יאפשרו שיתופי פעולה בין-משרדיים, מעורבות של השירות הפסיכולוגי ברשות, הפעלת תוכניות מניעה רשותיות, דיווח ישיר לקהילה, איתור משפחות שנקלעו למשבר ומתן מענה מיידי באמצעות הפניה לשירותים קהילתיים.
4. **<u>מאפייני הסביבה, נהלי בטיחות ותקינה במעונות היום ובגנים הפרטיים</u>**- התקינה הקיימת כיום אינה תואמת את צרכי ההתפתחות והבטיחות מבחינת גודל הקבוצה ויחס מטפלות- פעוטות. כיום קיימים שני מודלים מומלצים, בהם מנוסחת בין היתר התקינה במעונות היום ובמסגרות טיפול בתינוקות בפעוטות:

- <u>וועדת רוזנטל</u>- מסקנות הוועדה המליצו על מאפייני הסביבה הפיזית, הצוות החינוכי, גודל הקבוצה, התכנית החינוכית והטיפולית, נהלי בטיחות ונהלי בריאות (ועדת רוזנטל, ינואר 2009).
- <u>תו תקן ITERS-3 למסגרות לגילאי לידה-3 שנים</u>- מנסח מאפיינים איכותיים וכמותיים מדידים של המסגרת, אשר משמעותיים לאיכות הטיפול ולהתפתחות הפעוטות. באמצעות פריטים מדידים המקבלים ציון מספרי, ניתן לבדוק האם מסגרת כלשהי המבקשת סמל מוסד עומדת בתנאים מינימליים ראויים, וכן להעריך את כלל המסגרות הפועלות בארץ על פי תקינה מקובלת בעולם.

5. **<u>הכשרה מקצועית לצוות החינוכי טיפולי</u>**-הכרחי לקבוע כי מטפלות בגיל הרך צריכות להיות בעלות הכשרה בסיסית בלימודי חינוך לגיל הרך (בדומה להכשרה המוסדרת של גננות) הכוללת בין היתר התפתחות הילד (במגוון תחומי תפקוד), פסיכופדגוגיה של הגיל הרך, חשיבות המשחק, מנטליזציה ורפלקטיביות, מחויבות לאתיקה מקצועית ויכולת להיות בקשר מקצועי הן עם משפחות והן עם קולגות ומדריכות. כיום הכשרה ראויה היא אינה תנאי סף לעבודה במעונות היום או במסגרות לגילאי לידה-3 (ובפועל למשרת מטפלת נשכרות עובדות חסרות הכשרה. אנו ממליצים לאמץ מיידית את מסקנות <u>ועדת רוזנטל (2009)</u> המנסחות דרישות להכשרה ולהשכלה של צוות המעון: מטפלות -מחנכות, מובילות כיתה, מנהלות, צוות פרא-רפואי, מדריכות חינוכיות ועוד.

לסיכום, המציאות הקשה של מעונות היום בישראל בימי שגרה הופכת כעת לבעיה מורכבת הרבה יותר בהיעדר מענה מקצועי לתינוקות ולפעוטות, להורים ולצוותים. אנו שבים וקוראים להכרה בחשיבות ובנחיצות הפיקוח ושיפור מסגרות החינוך לגיל הרך ועדים לתהליכים חיוביים שהחלו כיוזמות מקומיות בחלק מהרשויות. אנו רואים את ההצטרפות לקידום הנושא כשליחות ומעוניינים להעמיד את המומחיות שלנו בקידום הרווחה הנפשית וההתפתחותית של פעוטות בישראל לרשות האגף למעונות היום במשרד העבודה והרווחה, בשירותים החברתיים ובוועדות החינוך והרווחה של הכנסת.

בברכה,

יורם שליאר	ירדן מנדלסון	אלית מרדו
יו"ר	יו"ר	יו"ר
הסתדרות הפסיכולוגים בישראל	חטיבת הפסיכולוגים בהסתדרות המח"ר	התנועה למען הפסיכולוגיה הציבורית

מקורות:

לאור נועה. (2008). מנגנונים להבטחת איכות חינוך-טיפול במסגרות לגיל הרך בישראל (עבודת דסטרציה). האוניברסיטה העברית, ירושלים.

מג'ר, אורן (2011) כך נראה הפעוטון הטוב בישראל. The Marker. 3 ביוני 2011, 8-11.

רוזנטל, מ (2009) דו"ח ועדה מייעצת. סטנדרטים להפעלת מסגרות חינוכיות לפעוטות. האגף למעונות יום ומשפחתונים לגיל הרך. משרד התעשיה, המסחר והתעסוקה. ירושלים.

ITERS-3- תרגום לעברית: לירון רובינס. תרגום ועיבוד מדעי (סדר אלפביתי): ד"ר יאיר זיו, קרן זיו, ד"ר דינה כהן, ורד מאיר, ד"ר אפי סטולרסקי, דליה רז, פרופ' אבי שגיא-שורץ. המרכז לחקר התפתחות הילד אוניברסיטת חיפה.

Harms, T., Cryer, D., Clifford, R. M., & Yazejian, N. (2017). Infant/Toddler Environment Rating Scale, third edition. New York, NY: Teachers College Press.

Hebrew Translation: Liron Rubins. Translation and Scientific Adaptation (alphabetical order): Dr. Dina Cohen Vered Mayer Dalia Raz Prof. Avi Sagi-Schwartz Dr. Efi Stolarsky Karen Ziv Dr. Yair Ziv. Center for the Study of Child Development, University of Haifa ©